IDEOVÝ ZÁMER NA ZÁCHRANU A SPRÍSTUPNENIE ŠACHTY LUDOVIKA - ŠPANIA DOLINA

Špania Dolina, leží 11 km severne od Banskej Bystrice, na rozhraní Nízkych Tatier a Veľkej Fatry, v nadmorskej výške 728 m. Pre svoje náleziská medenej rudy obsahujúcej aj striebro bola kedysi preslávená po celej Európe. Centrálna časť Špianej Doliny s rázovitou baníckou zástavbou bola v roku 1979 vyhlásená za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry.
Jedným z bodov plánu rozvoja obce Špania Dolina bolo aj vybudovanie turistického, informačného chodníka spájajúceho centrum obce (klopačku a šachtu Ferdinand) s banskými dielami v blízkom okolí.

Dňa 22.4. 2006 sme slávnostne otvorili "Malý banský náučný chodník". Koordinátorom celého projektu bolo Občianske združenie Permon. Okruh má v súčasnosti 8 zastavení.

- Denná štôlňa
- Banícky dom č. 65
- Fajtlová – štôlňa Mann
- Halda Maximilián
- Šachta Maximilián
- **Horná Ludovika – šachta**
- Dolná Ludovika – stupa
- Tajch - Hurtica

Jedným z posledných zastavení trasy Malého banského náučného chodníka je šachta Ludovika.

História
Šachta Ludovika sa nachádza vo výške 816 m n. m. Bola vybudovaná ako pomocná šachta po roku 1810, keď sa preborila šachta Maximilián, ktorá bola v prevádzke od roku 1567. Šachta Ludovika slúžila ako prístupová šachta na vyťaženie zarudnenia Maximiliánky. Ludovika dosiahla v roku 1822 hĺbku 390 metrov. Vodu na poháňanie ťažného stroja do bane privádzali unikátnym vodným systémom tzv. špaňodolinským jarkom. Tiekol z pod Prašivej a celá vodná sústava mala dĺžku 40 km.

Súčasnosť
Z pridelených finančných prostriedkov bolo možné zrealizovať len záchranu stojaceho muriva stien strojovne. Bol zakonzervovaný vrch múrov tak, aby sa zabránilo ďalšiemu zvetrávaniu. Dno strojovne bolo vyčistené od napadaných skál a zeminy popri stenách strojovne a vypílený náletový porast vo vnútri, na múroch, v ústí žľabu a v okolí šachty. Kamenné murivo stavby je ešte stále v relatívne dobrom stave sú zachované všetky obvodové múry. Drevené podlahy, stropy a strecha sa žiaľ nezachovali.

Zachovaná fotografia šachty Ludovika zo začiatku 20. storočia

V októbri 2006 bol firmou ENVIGEO, a.s. vykonaný prieskum možnosti sprístupnenia objektov šachty Ludovika. Boli zhromaždené dostupné údaje, prevedené geodetické zameranie, statické posúdenie objektov a bansko-technický prieskum podzemia. Prieskum potvrdil možnosť realizácie čiastočného sprístupnenia podzemných priestorov, ktoré môže výrazne prispieť k zatraktívneniu lokality v prospech rozvoja turizmu.

Objekt strojovne

Objekt strojovne patrí k jednej z najzachovalejších budov tohto typu na Slovensku. V ďalších etapách plánujeme tento atraktívny banský objekt zrekonštruovať do pôvodného stavu. Opraviť murivo stien a celý objekt prekryť šindľovou strechou podľa dochovaných fotografií a dostupných historických dokumentov. Presné plány ťažného stroja sa nezachovali, ale historické pramene uvádzajú, že typovo podobný stroj bol postavený a pracoval na šachte Panny Márie Pomocnice - v Kremnici. Podľa neho by bolo možné inštalovať repliku 12 m vodného ťažného kolesa, a všetkých drevených častí interiéru objektu s názornou ukážkou vodného náhonu, a muzeálnou expozíciou dobových baníckych dobývacích techník. Koleso by sa roztáčalo elektricky a strešná, dažďová voda zo strojovne, kumulovaná do nádrže umiestnenej za objektom, by bola symbolicky prečerpávaná na pohon kolesa a naspäť do nádrže. Túto vodu by bolo možné používať aj ako technickú vodu napr. pri upratovaní objektu a splachovaní WC.

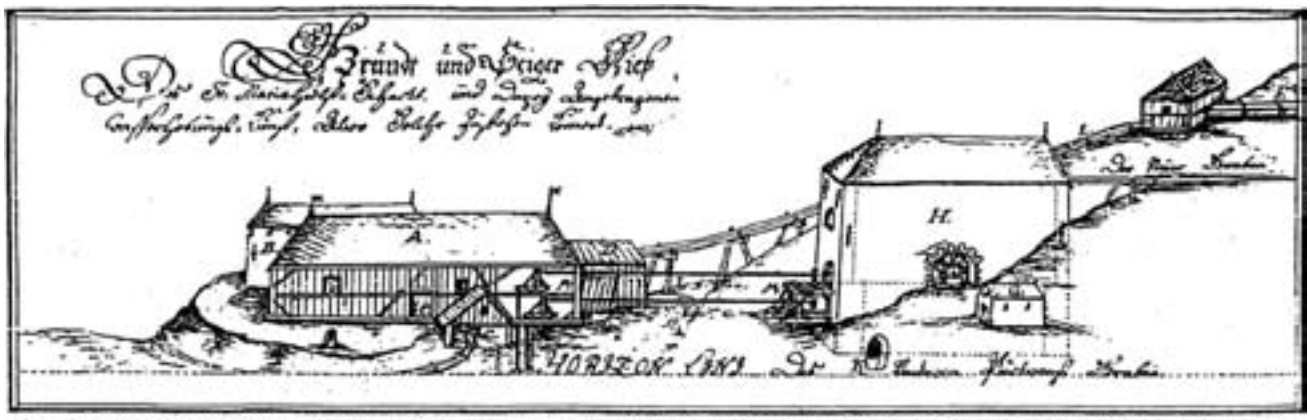

◆ *Pohľad na šachtu Panna Mária Pomocnica s kolesovňou – strojovňou, kde bolo umiestnené dvojité zvratné koleso na vodný pohon s priemerom až 11 metrov. Podobne vyzerala aj šachta Ludvika v Spanej Doline, autor: F. A. Mayer (NBS – Múzeum mincí a medailí v Kremnici).*

Vizualizácia repliky vodného kolesa (autor J. Scholtz ml.)

Súčasný stav

Objekt ťažnej veže a šachty
Podľa záverečných odporúčaní firmy ENVIGEO, a.s. bolo navrhnutých niekoľko alternatív.
Alternatíva dva sa zdá najprijateľnejšia a to otvorenie a sprístupnenie šachty do hĺbky 10 m a jej prepojenie so suterénom strojovne cez existujúcu vodnú chodbu.

Podrobný technický popis realizácie je uvedený v záverečnej správe:
ŠPANIA DOLINA - ŠACHTA LUDOVIKA - PRIESKUM MOŽNOSTÍ SPRÍSTUPNENIA
ENVIGEO, a.s.(Kynceľová 2, 97411 Banská Bystrica, september 2005).

Pohľad do šachty s vyústením vodnej štôlne

Pohľada do vodnej štôlne zo strany strojovne naspäť do šachty

Takto to je

Takto by to mohlo byť (autor J. Scholtz ml.)

Prílohou tohto projektu je aj detailná DVD animácia pôvodného stavu šachty Ludovika, ktorej autorom je Mgr. art Jaroslav Scholtz**.**

Vizualizácia drevených častí objektu s ťažným strojom (autor J. Scholtz ml.)

Vizualizácia zrekonštruovaného objektu strojovne a šachty (autor J. Scholtz ml.)

Objekt „administratívna budova“
Nachádza sa v susedstve objektu strojovne. Poskytoval priestory pre prácu banských úradníkov i pre skladovanie a výdaj banského materiálu.
Budova pôvodne tesne susedila s objektom strojovne, bola však v prvej polovici 20. storočia značne poškodená, rozobratá a počas výstavby futbalového ihriska bola jedna tretina úplne zlikvidovaná.
Budovu by bolo vhodné aspoň čiastočne zachrániť, stabilizovaním a dostavaním existujúcich múrov a prestrešením šindľovou strechou.
Mohla by v budúcnosti slúžiť ako zázemie pre informačné centrum, soc. zariadenia, občerstvenie.
Priestor šachty Ludovika by sa tak určite stal reprezentačný priestor s dychom histórie pre usporadúvanie väčších kultúrnych a športových podujatí (historická „Tekvicová zábava“, každoročný futbalový turnaj o Pohár Špianej Doliny ...)

Objekt “administratívnej” budovy, v pozadí strojovňa a šachta

V priestore medzi objektom strojovne a budovou ”administratívy” je vhodné miesto na vybudovanie malého amfiteátra, kde by sa mohli v letných mesiacoch konať napr. koncerty alebo divadelné predstavenia. Pódium by bolo multifunkčné. Na stavbu by sa využil priľahlý svah. (ilustrácia dole)

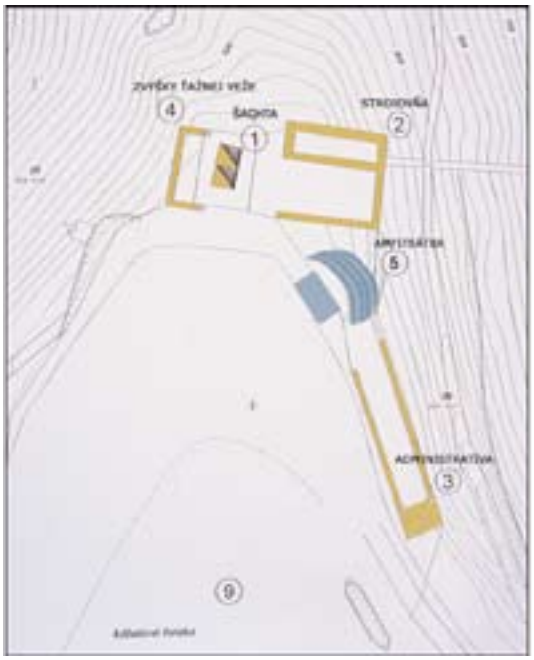

Navrhovaný amfiteáter (vyznač. modro)

Navrhovaný amfiteáter (sedenie inštalované vo svahu)

Šachta Ludovika - inštalované info-tabuľe

Šachte Ludovika - otvorenie banského chodníka

Záver

Staré banské objekty na Špane Doline, teda aj šachta Ludovika, majú mimoriadnu historickú a kultúrnu hodnotu nielen pre Španiu Dolinu, ale aj pre Banskobystrický región a celé Slovensko. Opravou a sprístupnením starých banských diel vyjadríme úctu a vďaku predchádzajúcim generáciám ktoré tieto diela vytvorili, a takisto pomôžeme rozvinúť turizmus v regióne.
Rozvoj turizmu prinesie zamestnanosť a zvýšenie životnej úrovne do obce.

OZ Permon bude aj naďalej spolupracovať s občanmi a Obecným zastupiteľstvom Špane Doliny na príprave projektov na záchranu a zatraktívnenie lokality.
K projektu "LUDVIKA" neoddeliteľne patrí aj vybudovanie informačného centra a banského múzea v budove bývalej školy. Súčasťou informačného centra bude aj počítačovo vybavená študovňa s prístupom na internet, kde si široká odborná i laická verejnosť môže študovať históriu baníctva v oblasti.
Súčasťou bude aj digitálny archív kópií historických dokumentov o Špane Doliny a expozícia. Pracovisko tak bude via internet k dispozícii takpovediac celému svetu.
Projekt súvisí aj so sprístupnením a prevádzkovaním Dopravného prekopu na Piesky pre návštevníkov Špane Doliny. V budúcnosti sa uvažuje aj so sprístupnením "hornej štôlne", z Pieskov na Španiu Dolinu, vyúsťujúcej pod haldou Maximilián v centre obce. Celý komplex by sa mal stať časťou projektu "Cesty medi Európu".
Rovnako sa budeme podieľať na publikovaní propagačných materiálov a pokračovať vo vyhľadávaní a elektronickej archivácii kópií cenných historických dokumentov.

Treba len dúfať že naše snaženie pomôže zachrániť kus významnej histórie nielen Slovenska ale i Európy.

MUDr. Jaroslav Scholtz
Predseda OZ PERMON
Špania Dolina, október 2006